

І. Є. Ковальчук

Вплив євроінтеграції на розвиток туристичної галузі в регіоні

Досліджено фактори впливу євроінтеграції на функціонування та розвиток суб'єктів туризму на регіональному рівні. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування туристичних послуг з метою активізації туризму, який визначає місце країни у високоінтегрованому світовому господарстві.

Ключові слова: туризм, рекреація, євроінтеграція, регіон, глобалізація, туристичний інформаційний центр, програма розвитку туризму, туристична інфраструктура, транскордонне співробітництво у туристичній сфері.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки, посилення міжнародної конкуренції в туристично-рекреаційній галузі привели до зростання популярності нової інноваційної моделі співпраці суб'єктів підприємництва в межах певного регіону, в рамках якої всі учасники прагнуть об'єднатися заради розвитку туризму як пріоритетного напрямку на шляху до економічного процвітання. Туристична сфера як фактор збільшення національної і регіональної конкурентоспроможності є характерною ознакою економіки.

У сучасних умовах одним із недостатньо досліджених вітчизняною наукою напрямків вивчення і моделювання туристичної діяльності є ефективний підхід до господарювання у сфері туризму та рекреації на довготривалу перспективу. Проблемам ефективності в туристичній галузі приділяється недостатньо уваги, тому питання функціонування і розвитку туристичних підприємств взагалі і в Україні зокрема є досить актуальним і потребує більш детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження особливостей розвитку рекреаційно-туристичного комплексу, проблемам територіальної організації діяльності, оцінки ефективності інтеграційних об'єднань присвячені праці таких провідних вчених, як М.І. Долішній, В.І. Мацола, В.В. Готра, В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, О.М. Кальченко, В.В. Горлачук, О.М. Коваль, В.В. Гоблик та ін. Протягом останніх десятиріч у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі все більше уваги приділяється вивченню світового досвіду господарювання туристичних підприємств як особливих територіальних

об'єднань та нових форм організації виробництва. Суттєвий вклад у розвиток концепції ефективного туризму внесли роботи М. Портера, М. Енрайта, М. Фельдмана, Дж. Хертога, М. Стейнера, В. Прайса, Е. Бергмана, Б. Гаррета, С. Девіса, Д. Джереффі, М. Кастельса, П. Кругмана, К. Моргана, Е. Менсфілда, Б. Харрісона.

Дослідженню проблем, які виникають при формуванні та функціонуванні туристичних підприємств та інших закладів гостинності, присвячено численні праці вітчизняних науковців, зокрема, Л.І. Гонтаржевської, Ю.М. Бажала, П.Ю. Буряка, М. П. Войнаренко, С.В. Мочерного, А.О. Прочан, С.І. Соколенка, Д.М. Стеценка, Л.М. Черчик та ін. Можливості діяльності туристичних об'єднань у рекреаційно-туристичній сфері розкриті у працях Ю.Г. Дробенко, О.В. Мельник, І.Ю. Швеця та інших, що свідчить про значний інтерес та перспективи їх утворень у рекреаційно-туристичній сфері України.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування туристичних об'єктів Закарпаття та аналіз євроінтеграційних чинників перспективного розвитку туристичної галузі регіону на основі раціонального використання рекреаційного та історико-культурного потенціалів краю.

Виклад основного матеріалу. Ринок послуг в Україні має велике значення для національної економіки. І сьогодні туристичний бізнес розглядається як найбільш перспективний напрям розвитку цього ринку. Україна посідає одне з помітних місць в світі щодо наявності унікальних туристичних та курортно-рекреаційних ресурсів. Нині туристичною діяльністю в Україні займається понад 1,5 тис. підприємств, на яких працює майже 100 тис. осіб [1, с. 23]. Для обслуговування туристичних потоків задіяно більше трьох тисяч лікувально-оздоровчих закладів, майже 1,5 тис. туристичних баз, готелів, мотелів і кемпінгів різних форм власності. За оцінками фахівців, Україна може приймати до 10 млн. туристів на рік [2, с. 38]. Потенційний турист під час вибору тієї чи іншої країни для поїздки бере до уваги такі фактори, як політична та економічна стабільність, ціни, рівень сервісного обслуговування, наявність туристично-рекреаційного потенціалу, характер транспортних зв'язків, реклама, географічні, природні та кліматичні, культурні і релігійні характеристики країни. За оцінками експертів, основними мотивами для туристичних мандрівок в Україну є культура країни, можливість оздоровлення, краси природи, спорт та відпочинок.

Отже, ці чинники є найбільш вагомими складовими туристичного продукту нашої країни, які потребують особливої уваги з боку фахівців туристичного бізнесу. Разом з цим необхідно привертати увагу потенційних туристів до історико-архітектурних пам'яток, стародавніх звичаїв та традицій українського народу, які, без сумніву, можуть зацікавити гостей нашої країни. Взагалі, створення позитивного іміджу країни та її окремих туристичних об'єктів має стати складовою частиною загальної стратегії розвитку туризму в Україні.

Український ринок туристичних послуг має певні особливості, до яких можна зарахувати:

- постійне збільшення пропозиції послуг, зважаючи на зростаючий попит;
- кваліфікованих фахівців для роботи в галузі;
- виняткові можливості для розвитку найрізноманітніших видів туризму;
- сприяння розвитку ринкової інфраструктури з боку держави шляхом забезпечення нормативно-правових аспектів діяльності.

Заслужовує на увагу той факт, що Україна має всі передумови для підвищення конкурентоспроможності в цій сфері. Серед них треба виділити такі:

- вигідне географічне розташування;
- розвинуту транспортну інфраструктуру;
- значний науково-технічний потенціал;
- наявність висококваліфікованих кадрів.

Характерною рисою послуг, які пропонуються потенційним туристам в Україні, є їх структурне різноманіття.

Туристична галузь в Україні формується за рахунок трьох складових:

- виїзний (зарубіжний) туризм;
- внутрішній туризм;
- в'їзний (іноземний) туризм.

Виїзному туризму належить частка 41% від загальної кількості туристів. Українці подорожують за кордон, в основному, зі службовою метою, як приватні туристи та в організовані тури [3, с. 42].

Розвиток туризму та рекреації – є одним із пріоритетних напрямків, що відображений у регіональній стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 р. та інших численних галузевих програмах, схвалених обласною радою. Укладання угод з прикордонними країнами України, такими, як Угорщина, Румунія, Словаччина та Польща посприяло те, що у 2008 р. Рада Карпатського регіону однозначно схвалила

концепцію міжнародного туристичного маршруту “Карпатський туристичний шлях”. На його основі розроблено і реалізуються близько десяти проектів у рамках міжрегіонального та транскордонного співробітництва, а також більше десяти інвестиційних проектів з розбудови інфраструктури туризму. Закарпаттю є що показати, це не тільки унікальні природні об’єкти, такі, як одне з семи чудес України – Синевирське озеро, це і Долина нарцисів, це і букові праліси – дерева тисячолітнього віку, які занесені до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Це й унікальні сакральні пам’ятки, середньовічні замки, церкви, сучасні рекреаційні заклади, за допомогою яких можна ще й оздоровитися завдяки мінеральним водам палеонтологічних процедур.

Географічне розташування Закарпаття надає дуже хороші можливості для того, щоб область співпрацювала із сусідніми державами. Віднесення України до шенгенського простору зробить цю співпрацю ще більш ефективною. А такі заходи, як організовані в Мукачеві та Ужгороді круглі столи, конференції, які мають на меті розкрити потенціал внутрішнього туризму, допоможуть у співпраці й розвитку областей та регіонів.

Закарпаття має кілька запитів до європейських інституцій, що займаються туризмом. По-перше, це пропозиція створити єдиний підхід по маркуванню та знакуванню туристичних маршрутів для кращої інтеграції у цю систему України. По-друге, приєднання туристично-інформаційних центрів Закарпаття до єдиної системи таких центрів у Європі, що розширить можливості інформування туристів про туристичні продукти. А також важливим є покращення умов для перетину держкордону туристичними групами на велосипедах.

У туризмі приховані великі можливості. Турист не знає про державні кордони, він пізнає їх, коли його зупиняють. Тому треба для такого мандрівника створити відповідні сприятливі умови. Важливо, щоб туризм був привабливим до людини. Сільський туризм залишиться сильним, якщо він не піддається глобалізації. Немає непривабливих сіл у цьому контексті.

Серед важливих речей останніх років є створення туристичних тематичних шляхів. Завдання стоїть не тільки прокласти шляхи, маркувати їх, але й встановлювати інформаційні стенди, вказівники. Тому необхідно працювати над інформуванням та покращенням інфраструктури туристичної сфери [4, с. 12].

На Закарпатті одним із недоліків є поганий стан доріг, а також незадовільний стан окремих закладів, де приймають туристів. Люди, які звикли до хороших умов не матимуть бажання відвідати такі місця.

Багато чого можна зіпсувати поганим маркетингом. У наш час слово є найсильнішим маркетингом.

Закарпаття та Угорщина мають чималі перспективи у цьому напрямку. Але часто спільно розвивати туризм та економіку заважають не географічні бар'єри, а людські. Багато закарпатців їздять до Угорщини у велнес-тури, бо у нас поки що цей напрямок нерозвинений. Але частина змушена відмовитися від таких подорожей через відсутність віз та тривале очікування на кордоні. Навпаки, угорці до нас приїжджають, в основному, за продуктами (так званий споживчий туризм). Але спостерігається тенденція до зростання зацікавленості архітектурними та історичними пам'ятками. Тому необхідно у перспективі думати, як використати такий потенціал для розвитку туристичної галузі.

Згідно програм розвитку туризму на Закарпатті, які діяли останні 20 років, за період 1994-2014 рр. У регіоні було реалізовано 6 транскордонних проектів, пов'язаних із туризмом загальною вартістю 145 тис. євро [5]. Основна діяльність відбувалась на угорській території, а Закарпатська область виступала як співвиконавець. Серед тем проектів можна виділити:

- розробка пакетів туристичних програм;
- розвиток водного туризму на Тисі;
- транскордонні маршрути пам'яток архітектури й туризму тощо.

Після вступу країн Центральної Європи до Євросоюзу у 2004 р. суттєво змінився статус співпраці між Україною та новими членами ЄС. Так, наприклад, за три роки на розвиток туризму в українсько-угорському регіоні було витрачено 320 тис. євро (три проекти). Вже у 2008-2014 рр. у рамках Програми прикордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна було реалізовано 6 туристичних проектів із бюджетом 2 млн євро. Це і проект Управління транс-кордонними дистанціями на територіях Угорщини та Закарпаття, Інтегрована система велосипедних туристичних шляхів вздовж українсько-угорського кордону та інші. Всього за останні 20 років за кошти ЄС на розвиток туристичної галузі на українсько-угорському кордоні було виділено понад 2,5 млн. євро [6].

У червні 2012 р. розпочалася реалізація проекту “Інтегрована мережа велосипедних туристичних маршрутів вздовж українсько-угорського кордону” HUSKROUA/1001/012 у рамках Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2008-2014 рр. [6], що співфінансується Європейським Союзом через Європейський інструмент сусідства та партнерства. Термін

реалізації проекту – 12 місяців. Виконавець проекту – Закарпатська обласна громадська організація “Центр українсько-угорського регіонального розвитку”; партнери проекту: Служба автомобільних доріг у Закарпатській області, Україна, Ужгород; дирекція музеїв області Саболч-Сатмар-Берег, Угорщина, Ніредьгаза; міська рада м. Берегшурань, Угорщина.

Отже, важливим фактором для розвитку туризму в регіоні є не тільки фінансування галузі. Успішний розвиток туризму можливий у добре налагодженій функціонуючій системі, де зв'язки між учасниками є достатньо міцними та конструктивними.

Велике значення для складання туристичних програм має забезпеченість територій транспортною, готельною інфраструктурою, а також рівень сервісного обслуговування. На сьогодні цим вимогам найбільш повно відповідає Закарпатський регіон. Тому саме він є найбільш перспективним з точки зору туризму. Закарпаття володіє значними природними та культурно-історичними ресурсами, які дозволяють інтенсивно розвивати рекреацію та туризм. Переважне значення для розвитку конкурентоспроможності цієї території мають такі складові:

1. Наявність спільних кордонів із чотирма східноєвропейськими державами. Таке географічне розташування дозволяє активно розвивати туристичні зв'язки з цими країнами; зручно діставатися до місця відпочинку іноземними туристам через близьке місцезнаходження та розвинуте транспортне сполучення. Слід відзначити також практичну відсутність мовних бар'єрів.

2. Регіон має значні рекреаційні можливості. По-перше, на його території розташовані 700 джерел лікувальних мінеральних вод. По-друге, в Закарпатській області знаходиться найбільша в світі алергологічна лікарня, розташована в соляній шахті. Також зауважимо, що джерела регіону не поступаються властивостями відомим мінеральним водам Франції, Чехії та Польщі, а відпочинок і лікування в Закарпатті коштує набагато дешевше, ніж у цих країнах.

3. Закарпатська область має значний історико-культурний потенціал. Це дозволяє поєднати відпочинок з пізнавальними туристичними маршрутами.

4. Розташування на території регіону Українських Карпат сприяє розвитку гірськолижного туризму. Орографічні умови, якими володіє область, є сприятливими для побудови лижних трас відповідно до світових стандартів.

5. Розвинута сервісна інфраструктура курорту, сприятливі кліматичні умови, чудові ландшафти забезпечують можливості для розвитку сільського туризму, який останнім часом стає все більш популярним серед іноземних відвідувачів.

Беручи до уваги ці фактори, можна виділити пріоритетні для регіону види туристичної діяльності. До них, на наш погляд, слід зарахувати: лікувальний, сільський, гірськолижний, пізнавальний туризм.

Основою інтенсивного розвитку рекреації в регіоні є, по-перше, вигідне географічне розташування в степовій та лісостеповій зоні у поєднанні зі сприятливим кліматом, по-друге, наявність лікувальних природних переваг, таких як мінеральна вода, грязі, ропа, по-третє, забезпеченість розгалуженою мережею санаторно-курортних установ.

Висновки. Країни, які прагнуть бути конкурентоспроможними в сфері туризму, намагаються інтенсивно розвивати транспортну індустрію та готельне господарство, які формують туристичну інфраструктуру. Розвинуте транспортне сполучення України є одним із факторів сприяння в'їзному туризму, оскільки зручність проїзду до місця відпочинку відіграє важливу роль для потенційних туристів. Формуванню конкурентоспроможності туристичної індустрії нашої країни значно сприяє по-перше, наявність можливостей для розвитку всіх видів транспорту, що дозволяє гостям нашої країни обрати з них найбільш зручний. Іноземні туристи прибувають в Україну: по автомобільних та залізничних транспортних шляхах; авіаційним транспортом через аеропорти столиці – м. Києва; морським транспортом через південні морські порти з подальшим використанням інших видів транспорту для поїздки по країні. По-друге, наявність залізничної мережі, яка охоплює всю країну, дозволяє знизити витрати на подорож, оскільки вартість перевезення поїздом у межах України у 2,7 разів нижча, ніж автомобільним і в 10,9 разів нижча, ніж авіаційним транспортом. По-третє, постійне зростання кількості прямих міжнародних авіаліній сприяє туристичним зв'язкам нашої країни.

Таким чином, пріоритетне значення для подальшого розвитку транспортної індустрії матиме:

- інтеграція України в єдину європейську залізничну мережу, яка передбачає включення країни в європейську програму будівництва швидкісних залізничних магістралей (швидкість – 200-300 км/год.);

- участь нашої країни в мережі стратегічних транспортних коридорів Центральної та Східної Європи, що розробляються з метою створення прямого та швидкісного сполучення між європейськими центрами.

Список використаних джерел

1. Гонтаржевська Л.Г. Ринок туристичних послуг в Україні: Навчальний посібник / Л.Г. Гонтаржевська. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – С. 28-29.
2. Концепция развития курортов и санаторно-курортной отрасли. Гостинничный и ресторанный бизнес. – №4, 2013.
3. Украинские Карпаты хороши для экстремалов, а надо бы для всех. – Новости турбизнеса. – №1, 2013.
4. Регіональна політика ЄС після його розширення. Аналітичні оцінки. Національний інститут стратегічних досліджень, Закарпатський філіал, 2013.
5. Офіційний сайт Державного Комітету статистики / Закарпатська область. Статистична інформація. Санаторно-курортні та оздоровчі заклади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/turism/sanatorij.pdf>.
6. Польські та українські експерти поділилися досвідом щодо розвитку туристичних кластерів / Тернопільська обласна рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.obl-rada.te.ua/diyalnist/novyny/polski-ta-ukrayinski-eksperty-podilylysyadovidom-schodo-rozvytku-turystychnykh-klasteriv.html>.

Kovalchuk I. E. The impact of European integration on the development of the tourism industry in the region.

The impacts of European integration on the functioning and development of tourism at regional level are investigated. The theoretical and methodological principles of formation of tourist services to enhance tourism, which determines the place of the country in the integrated global economy are substantiated.

Key words: *tourism, recreation, religion, region, globalization, tourist information centre, a program of development of tourism, the tourist infrastructure, cross-border cooperation in the tourism sphere.*

Ковальчук И. Е. Влияние евроинтеграции на развитие туристической отрасли в регионе.

Исследовано факторы влияния евроинтеграции на функционирование и развитие субъектов туризма на региональном уровне. Обосновано теоретико-методологические принципы формирования туристических услуг с целью активизации туризма, который определяет место страны в высокоинтегрированном мировом хозяйстве.

Ключевые слова: *туризм, рекреация, евроинтеграция, регион, глобализация, туристический информационный центр, программа развития туризма, туристическая инфраструктура, трансграничное сотрудничество в туристической сфере.*